

Rada Naukowa Polskiego Klubu Ekologicznego zajmuje stanowisko wobec aktualnych problemów polityki ekologicznej przykładem tego są główne założenia strategii, która powinno się przyjąć dla rozwiązania problemu jakości powietrza.

Poniżej prezentujemy stanowisko opracowane przez sekretarza PKE – Małopolska dr Zygmunta Fura

GŁÓWNE ZAŁOŻENIA STRATEGII ROZWIĄZANIA PROBLEMU NISKIEJ EMISJI I POPRAWY JAKOŚCI POWIETRZA I. UWAGI WSTĘPNE

Konieczne jest maksymalne wykorzystanie istniejącej, ogromnej wiedzy zgromadzonej w: polskich uczelniach, proekologicznych organizacjach pozarządowych oraz w Ministerstwie Środowiska i NFOŚiGW oraz Ministerstwie Energetyki i Ministerstwie Infrastruktury oraz istniejących krajowych i zagranicznych dokumentów strategicznych problemowo związanych z niską emisją.

Poza naturalnymi, zanieczyszczenia powietrza mają trzy fizyczne źródła. Jest to tak zwana niska emisja pochodząca ze spalania paliw; drugim źródłem są zanieczyszczenia przemysłowe, a trzecim zanieczyszczenia komunikacyjne. Niska świadomość ekologiczna i zdrowotna społeczeństwa oraz krótkowzroczność przy podejmowaniu decyzji ekonomicznych są barierami znaczącej poprawy jakości powietrza.

Niski standard energetyczny budynków jest przyczyną nadmiernego udziału kosztów energii w budżetach domowych; to ogranicza ich fundusz swobodnych decyzji, tworząc barierę popytu w wielu dziedzinach gospodarki, ale przede wszystkim ogranicza zdolność kredytową i możliwości realizacji inwestycji energooszczędnych.

Dużym wyzwaniem jest kwestia termomodernizacji budynków zabytkowych, których nie można modernizować metodami tradycyjnymi z powodu zabytkowego charakteru elewacji). Dużą rolę będą pełniły nowatorskie rozwiązania termomodernizacji budynków. Istnieją bariery pozyskania środków na termomodernizację budynków prywatnych.

Sugerujemy, aby kredytowanie termomodernizacji zostało uregulowane ustawą określającą niskoprocentowe pożyczki. Istnieje obiektywna bariera, wzmacniana przez czynniki subiektywne jakim jest stan świadomości społeczeństwa, które nie zauważa związków pomiędzy kosztami energii a standardem energetycznym budynków, czy zachowaniem użytkowników energii a skutkami takich zachowań. Prowadzi to do pozornie racjonalnego, na najniższym poziomie refleksji ekonomicznej, działania jakim jest poszukiwanie najtańszego paliwa. Dzisiaj najtańszym paliwem są śmieci i odpady węglowe i one są główną przyczyną smogu, konkurując z zagrożeniami komunikacyjnymi.

Zmiana stanu świadomości społecznej jest procesem złożonym i długotrwałym, u podstaw którego musi być podniesienie standardu energetycznego budynków. Samo wyeliminowanie śmieciowych paliw będzie ze społecznego punktu widzenia bardzo trudne, bowiem prowadzi ono wprost do ubóstwa energetycznego ze wszystkimi jego społecznymi konsekwencjami. Należy przy tym podkreślić, że sam proces termomodernizacji jest bardzo złożony. W szczególności widać to na przykładzie skutków działania ustawy termomodernizacyjnej. Wydanie nawet miliardowych kwot bez kompleksowego podejścia do termomodernizacji ma niewielki wpływ na obniżenie energochłonności budynków. Warunkiem koniecznym zwiększenia efektywności energetycznej sektora komunalnego są zmiany w świadomości użytkowników energii. Istotnym krokiem w tym kierunku jest wdrożenie systemu zarządzania energią w budynkach użyteczności publicznej. Krok kolejny to inwestycje modelowe w budynkach wielorodzinnych i nagłośnienie ich, w ramach popularyzacji dobrych praktyk.

Głęboka termomodernizacja starej zabudowy wielorodzinnej jest porównywalnie efektywna ekonomicznie do wymiany pieców węglowych na ogrzewanie gazowe, a taka zmiana prowadzi do wzrostu kosztów eksploatacyjnych. Ponadto taka termomodernizacja eliminuje procesy spalania w budynku, dzięki wykorzystaniu wysoko sprawnych systemów klimatyzacyjnych VRF zasilanych energią elektryczną. W szczególności nieporozumieniem jest wymiana „kopciuchów” na nowoczesne piece

węglowe przystosowane do spalania czystego węgla, bo prowadzi to do radykalnego wzrostu kosztów ogrzewania, gdyż średnia sezonowa sprawność takiego systemu grzewczego jest bardzo niska. Powoduje to, iż koszt kWh energii cieplnej z takiego układu jest ponad trzykrotnie wyższy od kosztów energii z pompy ciepła typu powietrze-powietrze.

Należy też bardzo gruntownie zdiagnozować główne problemy i bariery działań na rzecz poprawy jakości powietrza, zwłaszcza w środowisku miejskim, w tym hamulcowe działanie lobby węglowego.

Wskazanie, które obszary należy bezwzględnie chronić przed zabudową oraz w których powinny być bezwzględnie lokalizowane nowe parki, obszary zielone i leśne, miejsca rekreacji mieszkańców, poprawiające lokalny klimat.

Niezbędne jest zachowanie trzech cech działań:

- Kompleksowe podejście, wykorzystujące łącznie i w sposób spójny narzędzia strategiczno – planistyczne oraz prawne, organizacyjno-zarządcze, ekonomiczno-finansowe, techniczne i edukacyjne (wpływające na zmianę świadomości ekologicznej);
- Działanie koncentrujące się na przyczynach zjawiska a nie na skutkach i ich monitorowaniu, bo to jest droga donikąd. Koncentracja na łagodzeniu („leczeniu”) skutków nie rozwiązuje istoty problemu;
- Działania na rzecz zmniejszenia niskiej emisji ze źródeł komunalnych (oszczędność energii oświetlenia drogowego i ulicznego, głęboka termomodernizacja budynków użyteczności publicznej i mieszkalnych wielorodzinnych itp.) i działania na rzecz zmniejszenia niskiej emisji ze źródeł komunikacyjnych muszą być realizowane równocześnie, bo ich ważność jest zbliżona.

GŁÓWNE CELE I INSTRUMENTARIUM

Cele i narzędzia strategiczno–planistyczne oraz prawne.

Zmiana podejścia strategicznego – „odwęglenie” myślenia. Jest to stosunkowo łatwe, ponieważ udział palenisk domowych w całości „spożycia” węgla jest stosunkowo niewielki a udział w niskiej emisji nieproporcjonalnie duży.

Kluczowe dokumenty strategiczne to:

- Narodowy Program Rozwoju Gospodarki Niskoemisyjnej opracowany przez Ministerstwo Gospodarki (sierpień 2015 rok stron 168) stanowi prawdziwą kopalnię wiedzy jako materiał dla Ministerstwa Rozwoju,
- Zielona Księga Narodowego Programu Redukcji Emisji Gazów Ciężkich,
- Ustawa z dnia 10 września 2015 r. o zmianie ustawy– Prawo ochrony środowiska Dz.U. 2015 poz. 1593; tzw. ustawa antysmogowa.

Programy realizacyjne likwidacji niskiej emisji:

Fundusze celowe – NFOŚiGW i funduszy wojewódzkich: np. program KAWKA – na poziomie lokalnym NFOŚiGW wycofał się z tego programu.

W ramach **prawa lokalnego** uchwały na poziomie lokalnym realizujące ustawę antysmogową – np. uchwała antysmogowa w Krakowie (od 1 września 2019 r. będzie obowiązywał zakaz stosowania paliw stałych. Nie będzie można palić węglem w domowych piecach oraz drewnem w kominkach

Cele i narzędzia organizacyjno-zarządcze:

Upowszechnienie systemu informowania o jakości powietrza w polskich miastach – obniżenie poziomu emisji od którego informuje się, że występuje sytuacja smogowa (w innych krajach ten poziom jest zdecydowanie niższy, często kilkakrotnie) – to typowa taktyka ukrywania problemu przez manipulację opinią publiczną;

Niska emisja ze źródeł komunalnych:

- Wycofywanie ze sprzedaży starych kotłów nie spełniających norm emisji,
- Certyfikacja jakości węgla wówczas możliwe byłoby opomiarowanie emisji no podstawie kwitów z zakupu paliwa/węgla,
- Brak skutecznych instrumentów kontrolnych niskiej emisji ze źródeł komunalnych,
- Zakaz budowy nowych budynków, w których wykorzystywane będzie paliwo stałe i podłączanie istniejących budynków (wielorodzinnych/ komunalnych) do scentralizowanych systemów grzewczych),

Niska emisja ze źródeł komunikacyjnych:

- Uspokojenie ruchu i strefy bez samochodu w obszarach zurbanizowanych,
- Dominująca rola transportu zbiorowego, ruchu pieszego i rowerowego dla ograniczenia ruchu samochodowego,
- Budowa infrastruktury rowerowej,
- Budowa sieci parkingów „park&ride” (parkuj i jedź) na obrzeżach miast umożliwiającą przesiadanie z samochodu do transportu zbiorowego,
- Nowelizacja ustawy o drogach publicznych w zakresie opłat za parkowanie i wjazd do miast umożliwiających sterowanie popytem,
- Eliminacja ruchu tranzytowego przez rozbudowę programu budowy sieci obwodnic (kryterium decydujące nie tylko wielkość miasta ale przede wszystkim natężenie ruchu tranzytowego) oraz poprzez zmiany w organizacji ruchu w ścisłych centrach miast,
- Uszczelnienie systemu kontroli pojazdów, nie rejestrowanie pojazdów samochodowych nie spełniających norm emisji. Skuteczne eliminowanie z ruchu pojazdów z niesprawnymi systemami filtrującymi spaliny,
- Zwrócenie uwagi na rolę przewietrzania miasta w procesie walki ze smogiem. Biorąc pod uwagę fakt, że inwersja orograficzna wskazywana jest jako główny czynnik powstawania smogu, temat przewietrzania miasta wydaje się być kluczowym i wymaga większej uwagi,

Cele i narzędzia ekonomiczno-finansowe:

- Powinien być stworzony zintegrowany program finansowania eliminacji niskiej emisji (komunalnej i komunikacyjnej), zwłaszcza wsparcia wymiany przestarzałych/ nisko sprawnych pieców CO - np. reaktywacja programów typu KAWKA; wsparcie „poza systemowych” powiatowych i lokalnych środków przeznaczonych na ochronę środowiska; zdecydowane wsparcie działań samorządów tym zakresie,
- Konsekwentne stosowanie systemu ulg i preferencji dla wykorzystywania technik OZE pozwalające wzmocnić zakres realnej pomocy w tym zakresie,
- Wzmocnienie instrumentów lokalnych zachęcających do zwiększanie udziału w ruchu samochodów elektrycznych i hybrydowych,
- Automatyzm wprowadzania bezpłatnego transportu publicznego w sytuacjach zagrożenia smogowego.

Cele i narzędzia z zakresu techniki:

- Coraz szersze wykorzystywanie szerokiej gamy technik pozyskiwania energii cieplnej i elektrycznej z OZE, wykorzystywanie kogeneracji. W regionach, a zwłaszcza w miastach o największym zanieczyszczeniu powietrza wprowadzić obowiązek wykonania scenariusza (studium) energetycznego w oparciu o możliwości wykorzystania energii odnawialnej; wykonanie takiego studium to konieczność, ponieważ wszelkie fundusze (granty) unijne będą uzależniać dotacje na inne projekty prośrodowiskowe od skali zaangażowania w energię odnawialną,

- Sukcesywne zwiększanie udziału w ruchu autobusów i samochodów elektrycznych i hybrydowych; Zwiększania konkurencyjności komunikacji zbiorowej, zwłaszcza kolei (szybkość, dogodność połączeń, komfort podróżowania),
- W miastach powyżej 20 tys. mieszkańców, po wcześniejszym audycie (studium energetycznym) wprowadzić przy oświetlaniu ulic, hal sportowych, obiektów szkolnych szpitalnych i innych obiektach użyteczności publicznej reduktory energii i oświetlenie LED,
- Nie należy dopuszczać do przetargów developerów bez zielonych certyfikatów (budownictwo pasywne).

Cele i narzędzia edukacyjne:

- Spójnie zbudowana edukacja ekologiczna w celu zmiany zachowań w gospodarstwach domowych, zwłaszcza dotyczących spalania śmieci i niskiej jakości węgla. Budowa świadomych zachowań mieszkańców osiedli,
- Lepiej wykorzystać w zakresie edukacji ekologicznej potencjał organizacji pozarządowych i innych organizacji, w tym religijnych,
- Edukacyjne zwiększanie skłonności mieszkańców miast do korzystania z komunikacji publicznej i zniechęcania do poruszania się samochodem osobowym,
- Zwiększanie popularności carsharingu,
- Systemowa działalność informacyjno-edukacyjna na rzecz stosowania technik OZE i wyeksponowanie aspektów środowiskowych i ekonomiczno-finansowych.

Tekst powyższy został przesłany w dniu 23.01.2017 do zainteresowanych jako stanowisko Rady Naukowej PKE – Małopolska.